

Journal of
Buddhist Innovation Review

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การพัฒนาระบบการพุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่เสริมสร้างพลังชีวิตของประชาชนไทยในยุควิถีชีวิตใหม่
The Development of Buddhist Communication Innovation Process to Reinforce Life
Power of Thai People in the New Normal Age

Research Articles

บทความวิจัย

บุญเลิศ โอธสุ

Boonlert Otsu

อาจารย์ผู้รับผิดชอบและประจำ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิตและพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
พุทธนวัตกรรมการสื่อสาร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Responsible teacher and resident of the Buddhist Innovation Communication Program

Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University

boonlert.ot@mcu.ac.th

กนกวรรณ กรุณาฤทธิโยธิน

Kanokwan Karunatittiyotin

อาจารย์ผู้รับผิดชอบและประจำ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิตและพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
พุทธนวัตกรรมการสื่อสาร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Responsible teacher and resident of the Buddhist Innovation Communication Program

Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University

kanokwan.kar@mcu.ac.th

Article history

Received: March 21, 2024 / Revised: March 31, 2024

Accepted: April 4, 2024 / Available Online: April 8, 2024

บทคัดย่อ

การพัฒนาระบบการพุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่เสริมสร้างพลังชีวิตของประชาชนไทยในยุควิถีชีวิตใหม่ มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาระบบและกลไกการรู้เท่าทันภาวะวิกฤตชีวิตด้วยนวัตกรรมการสื่อสารพุทธธรรมที่เสริมสร้างพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่ (2) เพื่อศึกษารูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารพุทธธรรมที่เสริมสร้างพลังบริหารและพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่ และ (3) เพื่อพัฒนาและเสนอการพัฒนาระบบการพุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่เสริมสร้างพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการถอดบทเรียนการสัมมนาและสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า นวัตกรรมการสื่อสารพุทธธรรมว่าด้วยเรื่องสติและความไม่ประมาทจัดเป็นระบบและกลไกหนึ่งที่สามารถช่วยให้คนในสังคมมีสติและใช้ปัญญาพิจารณารู้เท่าทันภาวะ

วิกฤตชีวิต พร้อมทั้งช่วยเสริมสร้างพลังใจให้สามารถดำรงอยู่ต่อไปได้อย่างมีคุณค่าและมีความสุขในยุควิถีชีวิตใหม่ ส่วนรูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารพุทธธรรมที่เสริมสร้างพลังบริหารและพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่อยู่บนแนวคิดพื้นฐานของศีลและศรัทธา โดยมีศีลเป็นข้อกำหนดและระเบียบวินัยด้านความประพฤติของคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันได้โดยปกติสุขและสร้างสังคมให้เกิดความสงบเรียบร้อย สำหรับการพัฒนาระบบการพุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่เสริมสร้างพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่ใช้แนวคิดจากคุณค่าทางจริยธรรมของไตรลักษณ์ ประกอบด้วย 1) การจัดทำและสื่อสารข้อมูลข่าวสารที่เป็นความจริง มีหลักฐานพิสูจน์ได้ ทันยุคสมัย ทันเหตุการณ์ที่ผันแปรไปอยู่เสมอ 2) การจัดทำและสื่อสารข้อมูลข่าวสารที่ประกอบด้วยถ้อยคำสุภาพ เข้าใจง่าย ชัดเจน สะท้อนความเข้าใจในสภาพการณ์ของสังคม และสะท้อนความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันของคนในสังคมทุกระดับ และ 3) การจัดทำและสื่อสารข้อมูลข่าวสารที่มีถ้อยคำสร้างเสริมสังคมสามัคคี ยกย่องจิตใจของคนในสังคมให้สูงขึ้น ให้มีจิตสาธารณะมุ่งบำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่นมากขึ้น ตลอดจนการเอาใจใส่ดูแลสังคมในทางจริยธรรมและคุณธรรมด้วย

คำสำคัญ: การพัฒนา. กระบวนการพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร. การเสริมสร้างพลังชีวิต. ยุควิถีชีวิตใหม่.

Abstract

The Developing innovative Buddhist communication processes that enhance the life force of Thai people in the new way of life era. The objectives are (1) to study the system and mechanism for knowing how to deal with life crises through innovative communication of Buddhism that strengthens life power in the new way of life. (2) to study the form of innovative communication of Buddhism that strengthens management power and Life power in the new way of life and (3) to develop and propose the development of innovative Buddhist communication processes that enhance life power in the new way of life. Using qualitative research methods with in-depth interviews. The research results found that Innovation in communicating the Buddhadharma regarding mindfulness and carelessness is organized as a system and mechanism that can help people in society be mindful and use their wisdom to consider and understand life crises. As well as helping to strengthen the mind to be able to continue living with value and happiness in the new way of life era. As for the innovative format for communicating Buddhism that strengthens executive power and life force in the new way of life, it is based on the basic concepts of precepts and faith. There are precepts as rules and discipline in the behaviour of people in society to live together normally and create a peaceful society. For the development of innovative Buddhist communication processes that enhance life power in the new way of life era, concepts from the ethical values of the Three Characteristics are used, consisting of 1) preparing and communicating truthful information; There is evidence to prove it, keeping up with the times and keeping up with events that are always changing. 2) Creating and communicating information that consists of polite words, easy to understand, clear, reflects an understanding of the social situation. and reflects the generosity and support of people at all levels of society; and 3) preparing and communicating information that has words to promote social harmony. Raise the spirit of people in society to a higher level. To have a public mind

focused on providing more benefit to others. As well as taking care of society in an ethically and morally way as well.

Keywords: Innovative Buddhist Communication Processes; Reinforce Life Power; New Normal Age

บทนำ

ในช่วงเวลาที่ทุกภูมิภาคทั่วโลกต้องประสบกับภาวะวิกฤตของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โควิด-19 หรือโควิด-19 (COVID-19) ร่วมกันเป็นระยะเวลาต่อเนื่องยาวนานนับตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2562 เป็นต้นมา วิถีชีวิตของคนในสังคมตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคลไปจนถึงระดับชุมชนและระดับประเทศต่างเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เพราะจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับเหตุการณ์และภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้น สิ่งจำเป็นในสภาพการณ์ที่ผู้คนต่างจำต้องโดดเดี่ยวตนเองออกจากสังคมเพื่อความปลอดภัยแห่งชีวิต คือ การติดต่อสื่อสาร เพราะการติดต่อสื่อสารจะนำพาให้สังคมได้เชื่อมโยงถึงกันอีกครั้งผ่านการรับรู้ข้อมูลและข่าวสารของสังคมร่วมกัน การติดต่อสื่อสารในภาวะวิกฤตเพื่อการรับรู้และเผยแพร่ข้อมูลและข่าวสารที่สำคัญจะต้องทำอย่างรวดเร็วฉับไว ถูกต้องแม่นยำ ชัดเจน รัดกุม และกระตุ้นปลุกเร้า เพื่อให้คนในสังคมได้รับรู้และเข้าใจเรื่องราวที่เกิดขึ้นและสามารถจัดการตนเองให้สนองตอบต่อภาวะวิกฤตินั้นได้อย่างเหมาะสม ทันทีทันที่ และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ข้อมูลข่าวสารที่รับรู้ร่วมกันนี้จะช่วยกำหนดแนวความคิดและแนวทางประพฤติปฏิบัติของคนในสังคมที่จะดำเนินต่อไปในบริบทสังคมใหม่ได้ นวัตกรรมการสื่อสารจึงนับว่ามีบทบาทสำคัญในการนำเสนอรูปแบบใหม่และวิธีการใหม่ในการติดต่อสื่อสารที่จะช่วยหลอมรวมสังคมเข้าด้วยกันอีกครั้งในช่วงภาวะวิกฤตนี้ และรวมไปถึงแม้ภายหลังภาวะวิกฤตในบริบทของสังคมวิถีชีวิตใหม่ ด้วยการเป็นช่องทางสร้างการรับรู้และความเข้าใจในเรื่องการดำเนินชีวิตและการประพฤติปฏิบัติของสังคมที่จำต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีชีวิตแบบใหม่ การเลือกรูปแบบนวัตกรรมการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนสังคมให้เกิดการรับรู้และการเรียนรู้วิธีการจัดการกับภาวะวิกฤตนี้ได้อย่างทันที่ทันที่ร่วมกันนับเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะในส่วนที่จะช่วยขับเคลื่อนการบริหารจัดการในภาวะวิกฤตจนสามารถผ่านพ้นและพลิกฟื้นคืนสู่สภาพปกติภายหลังภาวะวิกฤตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้ทำให้พัฒนาการด้านการสื่อสารนานัปการเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเรื่อยมา โดยลำดับ เริ่มจากการประดิษฐ์โทรเลข โทรศัพท์ วิทยุ โทรทัศน์ ดาวเทียม อินเทอร์เน็ต คอมพิวเตอร์ เว็บไซต์ สมาร์ทโฟน และสื่อสังคมออนไลน์หรือโซเชียลมีเดีย (social media) ซึ่งถือเป็นนวัตกรรมการสื่อสารล่าสุดในยุคปัจจุบันที่ทรงพลังอย่างยิ่งต่อการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและแนวทางการประพฤติปฏิบัติของคนในสังคม อันจะนำไปสู่การสร้างกรอบความคิดใหม่และบรรทัดฐานใหม่ให้เกิดขึ้นกับวิถีชีวิตของคนในสังคมได้ในอนาคต จากพัฒนาการของระบบการสื่อสารข้างต้น จะเห็นว่า เทคโนโลยีใหม่ๆ ทำให้การสื่อสารนับวันจะมีประสิทธิภาพสูงขึ้น และมีบทบาทช่วยให้การรับรู้ข่าวสารและปฏิสัมพันธ์ในระหว่างบุคคลกับบุคคลและในระหว่างบุคคลกับสังคมเกิดขึ้นได้ในเกือบทุกมิติ ทั้งในแนวนอนคือ มีการเชื่อมโยงและแพร่ขยายไปได้อย่างกว้างขวางทั่วโลก

ส่วนนวัตกรรมการสื่อสารในยุคปัจจุบัน นวัตกรรมการสื่อสารในรูปแบบดิจิทัลจัดเป็นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด องค์กรต่างๆ ได้พัฒนาระบบการทำงานที่มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาประยุกต์ใช้กับงานทุกด้านขององค์กร ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่รากฐานของธุรกิจไปจนถึงกระบวนการ

ส่งมอบให้กับลูกค้า (หรือที่เรียกว่า Digital Transformation) และสำหรับในแง่มุมมองของการติดต่อสื่อสาร ก็จะเป็นการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มช่องทางในการติดต่อสื่อสารกับคนภายในองค์กร หรือสื่อสารกับคนภายนอกองค์กร ผ่านสื่อดิจิทัลหรือสื่อสังคมออนไลน์ (social media) ในรูปแบบต่างๆ เช่น เฟซบุ๊ก (facebook) ทวิตเตอร์ (twitter) เว็บบอร์ด (web board) เว็บบล็อก (web blog) แชทบอท (chatbot) เป็นต้น เป็นการสร้างกลยุทธ์ที่มุ่งเน้นการทำให้ลูกค้าสามารถเข้าถึงสินค้าและบริการได้จากสื่อหลากหลายช่องทาง เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยให้ระบบการสื่อสารสามารถเชื่อมโยงข้อมูลของผู้บริโภคได้อย่างครบถ้วนรอบด้านผ่านทุกช่องทางบริการในระหว่างทุกแพลตฟอร์ม (platform) บนระบบดิจิทัล เป็นการผสมผสานช่องทางทั้งหมดเข้าไว้เป็นหนึ่งเดียวอย่างมีประสิทธิภาพ และจะประมวลผลข้อมูลที่ได้จากทุกช่องทางนี้เพื่อออกแบบวิธีการตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคเฉพาะรายบุคคลได้ แนวโน้มพฤติกรรมและแนวทางชีวิตวิถีใหม่ของคนไทย ([ออนไลน์]. ปรับตัวอย่างไร? ให้ชีวิตและธุรกิจอยู่รอดในยุค New Normal, 2563: [สืบค้นวันที่ 27 พฤษภาคม 2563], เข้าถึงได้จาก www.dharmniti.co.th) และข้อมูลของกรมสุขภาพจิต (กรมสุขภาพจิต, 2563: [สืบค้นวันที่ 13 พฤษภาคม 2564], เข้าถึงได้จาก www.dmh.go.th/news/view) ที่สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของนวัตกรรมการสื่อสารที่มีต่อการดำเนินชีวิตโดยเฉพาะในภาวะวิกฤต เช่น การใช้เทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ต เทคโนโลยีการสื่อสารและอินเทอร์เน็ตจะเข้ามามีบทบาทกับการใช้ชีวิตในสังคมยุควิถีชีวิตใหม่มากขึ้นจากเดิมที่มีมากอยู่แล้ว กิจกรรมผ่านสื่อออนไลน์จะเข้าไปอยู่ในแทบทุกจังหวะของชีวิต เช่น การเรียนออนไลน์ การทำงานออนไลน์จากที่บ้าน การประชุมออนไลน์ การซื้อสินค้าออนไลน์ การทำธุรกรรมการเงินออนไลน์ เป็นต้น รวมถึงการเว้นระยะห่างทางสังคม ผู้คนในสังคมจะเห็นความสำคัญของการเว้นระยะห่างที่เป็นแนวทางการใช้ชีวิตช่วงวิกฤติโควิด-19 และจะดำเนินชีวิตแบบนั้นต่อไป โดยรักษาระยะห่างทางกายภาพเพิ่มขึ้น และใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการสื่อสารและการดำเนินชีวิตมากขึ้น เพื่อลดการปฏิสัมพันธ์ซึ่งหน้าและการออกไปในสถานที่สาธารณะต่างๆ แต่เน้นการทำกิจกรรมที่บ้านมากขึ้นการดูแลสุขภาพทั้งของตัวเองและคนรอบข้าง โดยคนในสังคมเกิดความคุ้นชินจากพฤติกรรมในช่วงวิกฤติโควิด-19 ที่ต้องดูแลสุขอนามัยเพื่อป้องกันการติดเชื้อ ดังนั้น พฤติกรรมการใช้หน้ากากอนามัย และการทำความสะอาดอย่างถูกวิธี และหมั่นสังเกตตัวเองเมื่อไม่สบายจะยังคงมีต่อไป รวมถึงการหันมาใส่ใจสุขภาพด้วยการออกกำลังกาย และทำประกันสุขภาพจะมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น และการสร้างสมดุลชีวิต การมีโอกาสได้ทำงานที่บ้าน ทำให้ผู้คนมองเห็นแนวทางที่จะสร้างสมดุลชีวิตในช่วงระหว่างอยู่บ้านมากขึ้น และจะเป็นแนวทางในการปรับสมดุลชีวิตระหว่างชีวิตส่วนตัว ชีวิตการทำงาน และชีวิตในสังคมให้สมดุลมากยิ่งขึ้น แนวโน้มพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตวิถีใหม่ดังกล่าวจะช่วยให้การตัดสินใจเลือกรูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารเกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้งานได้มากที่สุดแต่ด้วยสภาพการณ์ของวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปอันเนื่องมาจากภาวะวิกฤตโรคระบาดที่เกิดขึ้น ทำให้การดำเนินชีวิตในท่ามกลางภาวะไม่ปกติของสังคมมีข้อจำกัด ในขณะเดียวกันสังคมยังต้องร่วมกันฝ่าฟันวิกฤตให้ผ่านพ้น อีกทั้งยังต้องเตรียมพร้อมในการดำเนินชีวิตวิถีใหม่ภายหลังภาวะวิกฤตอีกด้วย การสื่อสารแนวความคิดและแนวทางการปฏิบัติเพื่อให้สังคมได้มีโอกาสรับรู้ร่วมกันและพร้อมใจกันผลักดันตัวเองให้ก้าวต่อไป ย่อมเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น พุทธนวัตกรรมการสื่อสารควรจะต้องถูกหยิบยกขึ้นพิจารณาเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในรูปแบบที่เหมาะสมและทรงพลังเพื่อช่วยขับเคลื่อนสังคมวิถีชีวิตใหม่ให้ดำเนินต่อไปได้ในที่สุด

สำหรับสังคมไทยในวิถีชีวิตแบบพุทธยังคงมีความสำคัญในเชิงความเชื่อและการเป็นชนบทรธรรมนิยม ประเพณีดั้งเดิม วัฒนธรรมและประเพณีไทยหลายส่วนเกิดขึ้นจากการนำหลักของพระพุทธศาสนามาประพจน์ปฏิบัติสืบต่อกันมาในสังคมไทย การพิจารณาทบทวนภูมิปัญญาความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารที่มีมาแต่เดิมในพระพุทธศาสนานับเป็นที่น่าสนใจยิ่ง เพราะภูมิปัญญาความรู้ยังคงไว้ซึ่งคุณค่าและประโยชน์ อันเป็นความจริงแท้ที่ไม่ขึ้นอยู่กับกาลเวลา จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะได้ศึกษาเพื่อนำมาพิจารณาใช้แก้ปัญหาอันเนื่องเกี่ยวกับการสื่อสารที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่วิถีชีวิตแบบใหม่เป็นไปในทางที่มีคุณค่าเชิงคุณธรรม และเกิดประโยชน์สุข อย่างไรก็ตาม สังคมในสมัยพุทธกาลเป็นสังคมที่มีการสื่อสารโดยการทรงจำสืบทอดต่อกันหน้าหรือปากต่อปาก คำว่า “การสื่อสาร” ในภาษาบาลีที่เป็นศัพท์บัญญัติเฉพาะในพระไตรปิฎกมิได้มีบัญญัติขึ้นโดยตรง จึงไม่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาในลักษณะที่เป็นเรื่องราวหรือเป็นหมวดหมู่ที่เกี่ยวกับการสื่อสารตามคำอธิบายเกี่ยวกับการสื่อสารอย่างในปัจจุบัน แต่กระนั้นก็ตาม พฤติกรรมการสื่อสารก็มีอยู่และเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมอินเดีย การสื่อสารที่มีอยู่นั้นปรากฏในรูปของการสั่งสอนและเผยแผ่หลักธรรมและเนื้อหาเรื่องราวในแบบมุขปาฐะ จึงมักเกี่ยวเนื่องอยู่ในเรื่องของสัมมาวาจา หรือวาจาสุภาสิต เป็นส่วนใหญ่ มิได้ถูกจัดรวบรวมอย่างชัดเจนเฉพาะเจาะจงลงในหัวข้อเรื่องการสื่อสาร ในสังคมแบบพุทธที่เกิดขึ้นเป็นสังคมชีวิตวิถีใหม่ พระพุทธเจ้าทรงตั้งชุมชนที่เรียกว่า ภิกษุสงฆ์ขึ้นตามหลักการและความมุ่งหมายที่ทรงกำหนดไว้โดยเฉพาะให้มีสภาพเกื้อกูลที่สุดแก่การปฏิบัติที่มุ่งตรงต่อจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา และเผยแผ่ความดีงามที่เกิดจากการปฏิบัติเช่นนั้นให้กว้างขวางออกไปเพื่อประโยชน์สุขของสังคมโดยรวม การตั้งชุมชนภิกษุสงฆ์ขึ้นนี้ส่งผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบสถานภาพของบุคคลในสังคม และระบบความสัมพันธ์ในระหว่างบุคคลโดยสิ้นเชิง โดยเฉพาะระบบวรรณะในสังคมแบบพราหมณ์ พระพุทธองค์ได้ทรงบัญญัติระเบียบข้อบังคับต่างๆ ขึ้นเพื่อควบคุมความเป็นอยู่และความประพฤติทั่วไปของภิกษุที่เป็นสมาชิกของสังคมสงฆ์นั้น ระเบียบข้อบังคับต่างๆ เหล่านี้ก็คือ พระวินัยที่เป็นประมวลบทบัญญัติที่ประกอบด้วยสิกขาบทต่างๆ อันประกอบด้วยข้อกำหนดเกี่ยวกับความเป็นอยู่ส่วนตัว ข้อกำหนดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมสงฆ์ และความสัมพันธ์กับคนภายนอกสังคมสงฆ์ ได้แก่คฤหัสถ์ทั้งหลาย ตลอดจนการปฏิบัติต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอื่นๆ รวมถึงระเบียบว่าด้วยการปกครองและการดำเนินกิจการต่างๆ ของสงฆ์ เป็นต้น โดยทรงแสดงวัตถุประสงค์ ซึ่งเป็นประโยชน์ที่มุ่งหมายของการบัญญัติสิกขาบท 10 ประการ ว่าด้วยประโยชน์แก่สงฆ์หรือส่วนรวมคือเพื่อความเรียบร้อยดีงามที่เป็นไปโดยความเห็นชอบร่วมกันและความผาสุกของสงฆ์ ว่าด้วยประโยชน์แก่บุคคลคือ เพื่อช่มบุคคลผู้เกื้อยาก เพื่อการาบคนหน้าด้านไม่รู้จักอาย เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลดีงาม ว่าด้วยประโยชน์แก่การเจริญธรรมพัฒนาชีวิตคือเพื่อปิดกั้นความเสื่อมเสียที่ก่อความเดือดร้อนในปัจจุบัน เพื่อป้องกันความเสื่อมเสียที่ก่อความเดือดร้อนในภายหน้า และว่าด้วยประโยชน์แก่ประชาชนคือเพื่อความเลื่อมใสของคนที่ยังไม่เลื่อมใส เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของคนที่เลื่อมใสแล้ว และว่าด้วยประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาคือเพื่อความดำรงมั่นแห่งสัทธรรม และเพื่อสนับสนุนวินัยให้หนักแน่นมั่นคงยิ่งขึ้น (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: เล่ม 1 ข้อ 20 หน้า 37) (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: เล่ม 1 ข้อ 20 หน้า 37 และ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: เล่ม 24 ข้อ 31 หน้า 74) วัตถุประสงค์เหล่านี้แสดงถึงเจตนารมณ์ที่เน้นความดีงามและประโยชน์สุขของสังคมเป็นอย่างมาก โดยแบ่งเป็นประโยชน์สุขของชุมชนสงฆ์หรือของพระพุทธศาสนา และประโยชน์สุขของ

ประชาชนผู้เลื่อมใสและจะเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), (พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยาย. พิมพ์ครั้งที่ 40, 2557, หน้า 921-922). อนึ่ง ในการสื่อสารเพื่อการบริหารแต่ละครั้ง พระพุทธเจ้าทรงใช้หลัก 4 ส. ซึ่งมีคำอธิบายเชิงประยุกต์เข้ากับการบริหารดังนี้ 1. สันถัสสนา (แจ่มแจ้ง) อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง ช่วยให้ปฏิบัติตามได้โดยง่าย 2. สมาทปนา (จงใจ) อธิบายให้เห็นจริงด้วย ชวนให้คล้อยตาม จนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติ 3. สมุตเตชนา (แก้แล้วกล้า) ระวังให้แก้แล้วกล้า ปลุกใจให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองและกระตือรือร้นในการทำใหสำเร็จได้ และ 4. สัมปหังสนา (ร่าเริง) สร้างบรรยากาศในการทำงานร่วมกันแบบกัลยาณมิตร (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2547, หน้า 53) สำหรับรูปแบบของการสื่อสารนั้น โดยมากมีลักษณะเป็นการสนทนา ตอบปัญหา ไต่สวน เทศนาธรรม โดยมีวิธีการปฏิสัมพันธ์กับผู้รับสาร ดังนี้ 1. ใช้การสื่อสารสองทาง ด้วยรูปแบบการสนทนา หรือแบบถาม-ตอบ ใน 2 ลักษณะ คือ สนทนาโดยใช้เหตุผลในเชิงตรรกะและถาม-ตอบ โดยถามให้ผู้ฟังแสดงความคิดเห็น หรือถามเพื่อให้เกิดความคิดเห็นคล้อยตาม 2. ใช้วิธีย้อนถาม (ปัญหา) ให้คิดเอง ตอบเอง 3. ใช้วิธียกอุปมาอุปไมยประกอบ 4. อธิบายหรือตอบคำถาม โดยเปิดโอกาสให้ซักถามได้เต็มที่ และ 5. นำเสนอเนื้อหาสาระไปตามลำดับจากง่ายไปหายาก ทำเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย และพุ่งตรงเข้าสู่ประเด็นในทันที ทั้งนี้ มีพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนภิกษุผู้แสดงธรรม เรียกกันว่า องค์แห่งพระธรรมกถึก เกี่ยวกับการตรัสแสดงธรรมของพระองค์แก่ผู้อื่น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงหลักการและวิธีการที่พระพุทธองค์ทรงใช้ในการตรัสสอนหลักธรรมแก่พุทธบริษัท (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: เล่ม 22 ข้อ 159 หน้า 205) รูปแบบและกระบวนการสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมในทัศนะของพุทธศาสนาในปัจจุบัน ได้สรุปคุณลักษณะของการสื่อสารเชิงพุทธที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมไว้ ดังนี้คือ (1) เป็นการสื่อสารที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความเข้าใจและความเคารพซึ่งกันและกันในระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร และต่างฝ่ายต่างมีความรับผิดชอบในการสื่อสารของตน (2) เป็นการสื่อสารที่อยู่บนหลักการของเหตุและผลตามความเป็นจริงที่เป็นเหตุปัจจัยซึ่งกันและกัน (3) เป็นการสื่อสารที่แต่ละบุคคลสามารถฝึกฝนได้ด้วยตนเอง โดยเริ่มจากการสื่อสารกับตนเองก่อนลำดับแรก (4) เป็นการสื่อสารที่ประกอบด้วยสติ อยู่กับปัจจุบัน รู้เท่าทันสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงด้วยความคิดและความเห็นที่ถูกต้อง ไม่ว่าผู้สื่อสารจะอยู่ในฐานะของผู้ส่งสารหรือผู้รับสาร และไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารกับตนเองหรือการสื่อสารกับบุคคลอื่น (5) เป็นการสื่อสารที่ก่อให้เกิดปัญญา (6) เป็นการสื่อสารที่มุ่งแต่ประโยชน์ ไม่ว่าการสื่อสารนั้นจะเป็นการสื่อสารกับตนเองหรือกับบุคคลอื่น (7) เป็นการสื่อสารที่สร้างสรรค์ในทางที่ดีงามหรือเป็นการสื่อสารในทางบวก นำไปสู่การกระทำที่ดีงามทั้งต่อตนเองและผู้อื่น พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (พุทธวิธีในการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 5, 2547, หน้า 52)

จากการศึกษาเรื่องสภาวะการณ์ในปัจจุบันที่โลกกำลังเผชิญกับภาวะวิกฤติ อันเป็นเหตุทำให้สังคมและวิถีชีวิตของคนในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมากทั้งในระบบความคิดและแนวทางการประพฤติปฏิบัติ ทำให้แนวทางการสื่อสารซึ่งนับว่ามีอิทธิพลค่อนข้างสูงต่อการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและพฤติกรรมของคนในสังคม ทั้งในแง่ของการเข้าถึงกลุ่มคนได้อย่างกว้างขวางและในแง่ของเวลาอันรวดเร็ว เป็นนวัตกรรมทางเลือกที่น่าสนใจที่จะหยิบยกขึ้นศึกษา เพื่อหารูปแบบนวัตกรรมสื่อสารที่จะช่วยรองรับวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปของคนในสังคมได้เป็นอย่างดี และจากการศึกษาแนวคิดและการปฏิบัติในเรื่องการสื่อสารของพระพุทธเจ้าในสมัยพุทธกาล ที่ได้สร้างความเปลี่ยนแปลงทางความคิดและทัศนคติของคนในสังคมได้อย่างสิ้นเชิงอย่างแพร่หลาย กว้างขวางในระยะเวลาไม่นาน ทำให้เห็นว่า รูปแบบและวิธีการสื่อสารของพระพุทธเจ้านั้นนอกจากจะมี

ประสิทธิภาพสูงสุดในแง่ของการนำไปประยุกต์ปฏิบัติแล้ว ยังมีประสิทธิภาพสูงสุดในด้านคุณธรรมอีกด้วย เพราะการประพฤติปฏิบัตินั้นเป็นไปตามครรลองแห่งพระสัทธรรมที่พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงไว้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่ศึกษาว่า ระบบและกลไกการรู้เท่าทันภาวะวิกฤตชีวิตด้วยนวัตกรรมการสื่อสารพุทธธรรมที่เสริมสร้างพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่ และรูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารพุทธธรรมโดยเฉพาะในส่วนที่จะช่วยเสริมสร้างพลังการบริหารในยุควิถีชีวิตใหม่นั้นมีรูปแบบใดได้บ้าง แล้วจึงพัฒนาและเสนอการพัฒนาระบบการพุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่เสริมสร้างพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระบบและกลไกการรู้เท่าทันภาวะวิกฤตชีวิตด้วยนวัตกรรมการสื่อสารพุทธธรรมที่เสริมสร้างพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่
2. เพื่อศึกษารูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารพุทธธรรมที่เสริมสร้างพลังบริหารและพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่
3. เพื่อพัฒนาและเสนอการพัฒนาระบบการพุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่เสริมสร้างพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยและคณะได้ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพด้านเอกสาร ศึกษา รวบรวม เรียบเรียง วิเคราะห์ ดังนี้

- 1) ศึกษา รวบรวม เรียบเรียงแนวคิด ความเป็นมา หลักการ ระบบและกลไกการรู้เท่าทัน รูปแบบ และกระบวนการพุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่เสริมสร้างพลังบริหาร และพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่ จากเอกสาร ในพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ตำรา หนังสือ บทความวิชาการ งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง
- 2) ศึกษา รวบรวม เรียบเรียงแนวคิด ความเป็นมา หลักการ ระบบและกลไกการรู้เท่าทัน รูปแบบ และกระบวนการพุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่เสริมสร้างพลังบริหาร และพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่จากเอกสาร ในพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ตำรา หนังสือ บทความวิชาการ งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง
- 3) ศึกษา รวบรวม เรียบเรียงเรื่องการพัฒนาและแนวทางประยุกต์ใช้นวัตกรรมการสื่อสารพุทธธรรมที่เสริมสร้างพลังบริหารและพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่ ตั้งแต่ระดับนักวิชาการ ชุมชน และองค์กร จากแหล่งข้อมูลที่มีการสัมภาษณ์แล้วมาเป็นข้อมูลด้านเอกสาร
- 4) การวิเคราะห์ต้นแบบและกระบวนการพุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่เสริมสร้างพลังบริหารและพลังชีวิตชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่ที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของพระพุทธศาสนาในการพัฒนาประเทศไทยและนำไปออกแบบสัมภาษณ์เชิงลึกต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยและคณะได้สร้างเครื่องมือการวิจัยคือการสัมภาษณ์เชิงลึกซึ่งได้ศึกษาจากเอกสารมาแล้วให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยและได้เสนอต่อสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์เพื่อตรวจสอบ ประเด็นคำสัมภาษณ์ โดยมีประเด็นสัมภาษณ์ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบและกลไกการรู้เท่าทันภาวะวิกฤตชีวิตด้วยนวัตกรรมการสื่อสารพุทธธรรมที่เสริมสร้างพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่ ประเด็นที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบนวัตกรรม

การสื่อสารพุทธธรรมที่เสริมสร้างพลังบริหารและพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่ ประเด็นที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการพุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่เสริมสร้างพลังบริหาร ในยุควิถีชีวิตใหม่

ประเด็นที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับนวัตกรรมการสื่อสารพุทธธรรมที่เสริมสร้างพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่
ประเด็นที่ 5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาและแนวทางประยุกต์ใช้ (การพัฒนากระบวนการ) นวัตกรรมการสื่อสารพุทธธรรมที่เสริมสร้างพลังบริหารและพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่ และประเด็นที่ 6 ประเด็นอื่น ๆ

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยและคณะจะถอดความจากการสัมภาษณ์วิชาการ 3 รูป/คน และจะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) จำนวน 4 คน ประกอบด้วย (1) ผู้เชี่ยวชาญการพัฒนากลไกกระบวนการพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร จำนวน 5 รูป/คน ผู้บริหารองค์กร จำนวน 3 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยและคณะได้ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัยคือการสัมภาษณ์เชิงลึกซึ่งได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ และได้นำไปทดสอบสัมภาษณ์นิสิตปริญญาเอกและปริญญาโท สาขาวิชาพุทธนวัตกรรมการสื่อสารก่อนลงภาคสนาม โดยแบบสัมภาษณ์ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบและกลไกการรู้เท่าทันภาวะวิกฤตชีวิตด้วยนวัตกรรมการสื่อสารพุทธธรรมที่เสริมสร้างพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่ อย่างไร

ประเด็นที่ 2 ท่านมองว่า รูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารพุทธธรรมที่เสริมสร้างพลังบริหารและพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่ เป็นอย่างไร

ประเด็นที่ 3 ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการพุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่เสริมสร้างพลังบริหาร ในยุควิถีชีวิตใหม่ อย่างไร

ประเด็นที่ 4 ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับนวัตกรรมการสื่อสารพุทธธรรมที่เสริมสร้างพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่ อย่างไร

ประเด็นที่ 5 ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาและแนวทางประยุกต์ใช้ (การพัฒนากระบวนการ) นวัตกรรมการสื่อสารพุทธธรรมที่เสริมสร้างพลังบริหารและพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่ อย่างไร

ประเด็นที่ 6 ท่านมีประเด็นอื่น ๆ ที่เสนอแนะ อย่างไร

ขั้นตอนที่ 5 ผู้วิจัยและคณะได้รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแล้วโดยสัมภาษณ์ในพื้นที่และสัมภาษณ์ผ่านระบบZoom โดยได้ทำการกำหนดการแล้วออกหนังสือเชิญผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/หลัก เมื่อถึงวันเวลาได้เชิญเข้าห้องประชุมที่เตรียมไว้ และได้บันทึกภาพเสียงเก็บข้อมูลที่เป็นเนื้อหาไว้ ที่เป็นผู้นำไปถอดความเพื่อนำมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์เพื่อสร้างโมเดลเป็นพุทธนวัตกรรมการสื่อสารพุทธธรรมที่เสริมสร้างพลังบริหารและพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่

ขั้นตอนที่ 6 ผู้วิจัยและคณะได้นำข้อมูลที่เป็นเนื้อหาที่ได้บันทึกเสียงเก็บไว้มาถอดความและทำการวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลการศึกษาวิจัย และได้นำเสนอผลการศึกษาวิจัย (Descriptive Presentation) ตามลำดับต่อไป

ผลการวิจัย

การพัฒนากลไกกระบวนการพุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่เสริมสร้างพลังชีวิตของประชาชนไทยในยุควิถีชีวิตใหม่ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาระบบและกลไกการรู้เท่าทันภาวะวิกฤตชีวิตด้วยนวัตกรรมการสื่อสารพุทธธรรมที่เสริมสร้างพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่ 2) เพื่อศึกษารูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารพุทธ

ธรรมที่เสริมสร้างพลังบริหารและพลังชีวิตในยุคชีวิตวิถีใหม่ และ 3) เพื่อพัฒนาและเสนอการพัฒนากระบวนการพุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่เสริมสร้างพลังชีวิตในยุคชีวิตวิถีใหม่ ผลการวิจัยพบว่า

1. นวัตกรรมการสื่อสารพุทธธรรมว่าด้วยเรื่องสติและความไม่ประมาทจัดเป็นระบบและกลไกหนึ่งที่จะช่วยให้คนในสังคมมีสติและใช้ปัญญาพิจารณารู้เท่าทันภาวะวิกฤตชีวิต พร้อมทั้งช่วยเสริมสร้างพลังใจและพลังชีวิตให้สามารถดำรงอยู่ต่อไปได้อย่างมีคุณค่าและมีความสุขในยุควิถีชีวิตใหม่ หลักพุทธธรรม ๒ ประการ คือ สติและความไม่ประมาท เป็นองค์ธรรมสำคัญในระบบจริยธรรมที่จะช่วยให้คนมีชีวิตเป็นอยู่อย่างรู้เท่าทันภาวะวิกฤตชีวิต การตามรักษาสติด้วยสติและมีชีวิตเป็นอยู่อย่างไม่ประมาทอยู่เสมอจะเป็นกลไกที่ช่วยให้คนในสังคมรู้เท่าทันภาวะวิกฤตชีวิตที่เกิดขึ้นได้ ทั้งนี้ โดยมีนวัตกรรมการสื่อสารพุทธธรรมทำหน้าที่เป็นกลไกขับเคลื่อนให้เกิดการลงมือปฏิบัติอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้เกิดเป็นพลังในการดำเนินชีวิตในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ก้าวเข้าสู่ยุควิถีชีวิตใหม่ แนวปฏิบัติในการใช้สติให้เกิดผลดีที่สุดในการรู้เท่าทันภาวะวิกฤตได้ คือ การมีสติคอยกำกับดูแลทั้งกายและใจใน 4 แห่ง คือ 1) พิจารณาความรู้ทันร่างกายและพฤติกรรมความเคลื่อนไหวของร่างกายของตน 2) พิจารณาความรู้ทันความรู้สึกสุขและทุกข์ของตน 3) พิจารณาความรู้ทันสภาพจิตใจที่เกิดขึ้นและเป็นไปของตนและ 4) พิจารณาความรู้ทันความนึกคิดไตร่ตรองของตนให้เป็นไปตามความเป็นจริง เพราะการดำเนินชีวิตโดยมีสติคุ้มครอง ณ จุดทั้งสิ้นจะส่งผลให้เกิดปัญญาพิจารณาเห็นสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงตามเหตุปัจจัย โดยไม่ยึดติดในอารมณ์และความคิดปรุงแต่งของตนเองเป็นใหญ่ ไม่ถูกครอบงำจากสิ่งเร้าภายนอกทำให้ร่างกายและจิตใจอยู่ในสภาพเป็นตัวของตัวเอง เป็นสุขโดยสภาพของมันเองอย่างอิสระ พร้อมทั้งจะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลง และจัดการกับสิ่งทั้งหลายเหล่านั้นอย่างได้อย่างรู้เท่าทันและเกิดผลดี

2. รูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารพุทธธรรมที่เสริมสร้างพลังบริหารและพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่อยู่บนแนวคิดพื้นฐานของศีลและศรัทธา ศีลเป็นข้อกำหนดในทางความประพฤติของคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันได้โดยปกติสุข เป็นระเบียบวินัยเพื่อสร้างสังคมที่เรียบร้อย ในระดับศีล ศรัทธาเป็นองค์ธรรมเกื้อกูลไม่ให้คนยอมตามสิ่งชักจูงหลอกล่อให้ทำความชั่ว การรักษาศีลนั้นมีมิติของการยกระดับการพัฒนาจิตใจที่ละเอียดลึกซึ้งมากขึ้นไปตามลำดับ เสริมสร้างพลังชีวิตให้กล้าแข็งขึ้นโดยลำดับ เป็นการพัฒนาตนที่สามารถก้าวจากระดับโลกียะไปสู่ระดับของโลกุตระได้ รูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารพุทธธรรมที่จะเสริมสร้างพลังบริหารและพลังชีวิตในยุคชีวิตวิถีใหม่ด้วยหลักการของศีล คือ การที่บุคคลมีความรับผิดชอบขั้นพื้นฐานในระบบพัฒนาตนเองด้วยการรับผิดชอบต่อตนเองในการละเว้นความชั่ว ไม่เบียดเบียนทำร้ายคนอื่น แล้วขยายความรับผิดชอบนั้นให้กว้างขวางออกไปถึงขั้นเป็นความเจริญก้าวหน้าแห่งคุณธรรม โดยการชวนชวนทำความดีและบำเพ็ญประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น ความดีงามเกื้อกูลก็จะพึงขยายออกไปได้อย่างไม่มีขอบเขตจำกัดและพัฒนาไปสู่ความสมบูรณ์ได้ในที่สุด เช่น การที่คนมีจิตอาสาเข้าร่วมในการช่วยเหลือและดูแลสังคมด้วยการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ ตามกำลังเป็นต้น ส่วนศรัทธานั้นจะเป็นพลังขับเคลื่อนการคิด การพูด การทำ บนพื้นฐานของศีลให้ไปสู่ความสำเร็จ เพราะศรัทธาเป็นความเชื่อมั่นต่อความหมายของวิถีชีวิตที่ดีและมีคุณค่า รูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารพุทธธรรมที่จะเสริมสร้างพลังบริหารและพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่บนหลักการของศรัทธา อาจจะเป็นรูปแบบของการสร้างต้นแบบที่มีอิทธิพลทางความคิดต่อสังคมและวัฒนธรรมขึ้น เพื่อช่วยขับเคลื่อนสังคมให้เป็นไปในรูปแบบและทิศทางที่สังคมชาติพึงประสงค์ เพราะศรัทธาจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นในสิ่งที่คนใน

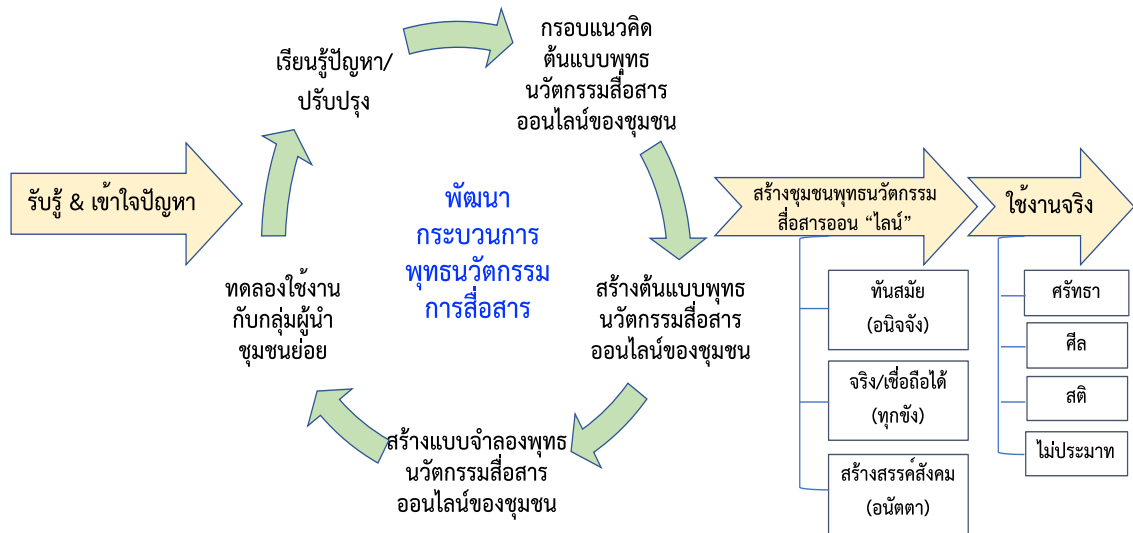
สังคมขึ้นชอบและประสงค์จะเป็นตามต้นแบบนั้น และอาจโน้มน้าวให้กระแสของสังคมเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่พึงกำหนดได้

3. การพัฒนากระบวนการพุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่เสริมสร้างพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่โดยอ้างอิงแนวคิดจากคุณค่าทางจริยธรรมของไตรลักษณ์ คือ คุณค่าด้านการทำจิตใจให้เป็นอิสระจากอารมณ์และความคิดปรุงแต่ง รับรู้และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง และคุณค่าด้านการประพฤติปฏิบัติโดยไม่ประมาท พร้อมทั้งเสนอแนวทางปฏิบัติบนหลักการของไตรลักษณ์ ๓ ประการ คือ ๑) การมองเห็นและเข้าใจความเปลี่ยนแปลงและความไม่ยั่งยืนของสิ่งต่างๆ และรู้เท่าทันความจริงนั้นตามหลักอนิจจัง ๒) การทำความเข้าใจกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามเหตุปัจจัยและแสวงหาความสุขของชีวิตอย่างมีสติสัมปชัญญะตามหลักทุกขัง และ ๓) การเข้าใจโลกและสังคมตามความเป็นจริง ไม่ยึดมั่นในความคิดของตนเองและคำนึงถึงแต่ประโยชน์ตน มีใจเอื้อเฟื้อมุ่งทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นตามหลักอนัตตา ผลของการพัฒนา คือ กระบวนการพุทธนวัตกรรมการสื่อสารอันประกอบด้วย ๑) การจัดทำและสื่อสารข้อมูลข่าวสารที่เป็นความจริง มีหลักฐานพิสูจน์ได้ ทันยุคสมัย ทันเหตุการณ์ที่ผันแปรไปอยู่เสมอ ๒) การจัดทำและสื่อสารข้อมูลข่าวสารที่ประกอบด้วยถ้อยคำสุภาพ เข้าใจง่าย ชัดเจน สะท้อนความเข้าใจในสภาพการณ์ของสังคม และสะท้อนความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันของคนในสังคมทุกระดับ และ ๓) การจัดทำและสื่อสารข้อมูลข่าวสารที่มีถ้อยคำสร้างเสริมสังคมสามัคคี ยกระดับจิตใจของคนในสังคมให้สูงขึ้น ให้มีจิตสาธารณะมุ่งบำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่นมากขึ้น ตลอดจนถึงเอาใจใส่ดูแลสังคมในทางจริยธรรมและคุณธรรมอีกด้วย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ผู้วิจัยได้เสนอการพัฒนากระบวนการพุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่เสริมสร้างพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่จากแนวคิดหลักการของไตรลักษณ์ คือ การมองเห็นความเปลี่ยนแปลงและความไม่ยั่งยืนของสิ่งต่างๆ และรู้เท่าทันความจริงนั้นตามหลักอนิจจัง การทำความเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นตามเหตุปัจจัยและแสวงหาความสุขอย่างมีสติสัมปชัญญะตามหลักทุกขัง และการสละประโยชน์ตน มุ่งทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นตามหลักอนัตตา ผลของการพัฒนาก็คือ กระบวนการพุทธนวัตกรรมการสื่อสารอันประกอบด้วย 1. การออกแบบและสื่อสารข้อมูลข่าวสารที่เป็นความจริง มีหลักฐานพิสูจน์ได้ และทันสมัยอยู่เสมอ 2. การจัดทำและสื่อสารข้อมูลข่าวสารที่ประกอบด้วยถ้อยคำที่เข้าใจง่าย ชัดเจน สะท้อนความเข้าใจในสภาพการณ์ของสังคม และสะท้อนความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันของคนในสังคมทุกระดับที่จะพึงมีต่อกัน และ 3. การออกแบบและสื่อสารข้อมูลข่าวสารที่มีถ้อยคำส่งเสริมให้เกิดสังคมสามัคคี ยกระดับจิตใจของคนในสังคมให้มีจิตสาธารณะมุ่งบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่ผู้อื่น ตลอดจนถึงการเอาใจใส่ดูแลสังคมในทางจริยธรรมด้วย

สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการพุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่เสริมสร้างพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่ของชุมชนบ้านโพธิ์สามต้น ในรูปแบบแผนผัง ดังแสดงด้านล่างนี้

ที่มารูปแบบแผนผัง : โดยผู้วิจัย

อภิปรายผล

ผลการวิจัยสามารถอภิปรายได้ดังต่อไปนี้

1. ผลการวิจัยเรื่องระบบและกลไกการเรียนรู้เท่าทันภาวะวิกฤต ด้วยนวัตกรรมการสื่อสารพุทธธรรมที่เสริมสร้างพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่ เป็นผลการวิจัยที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเก็บข้อมูลความคิดเห็นและประสบการณ์ของประชาชนในพื้นที่ที่ประสบเหตุการณ์วิกฤตโรคระบาดโควิด-19 และผ่านพ้นวิกฤตนั้นมาได้ด้วยดี และได้พากันก้าวเข้าสู่ยุควิถีชีวิตใหม่ภายหลังภาวะวิกฤต ที่การดำเนินชีวิตจำเป็นต้องพึ่งพาเทคโนโลยีสมัยใหม่และเครื่องมือสื่อสารสมัยใหม่มากขึ้น พบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริงที่มาจากหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง และได้ทำการสื่อสารเผยแพร่ออกสู่สังคมโดยบุคคลผู้รับผิดชอบที่มีความรู้ความสามารถและมีบุคลิกภาพน่าเชื่อถือ ที่สามารถสื่อสารข้อมูลข่าวสารออกสู่สังคมทุกระดับของประเทศได้ชัดเจนและเข้าใจง่าย ใช้คำพูดแสดงความเอื้อเฟื้อ ห่วงใย และปลุกปลอบใจไม่ให้สังคมเกิดการตื่นตระหนก เรียกสติทุกคนในสังคมให้กลับคืนมาจากความท้อแท้หวาดกลัวด้วยข้อเท็จจริงที่สร้างความหวังและพลังใจ คอยเตือนใจไม่ให้ทุกคนดำรงตนอยู่ในความประมาท ย่อมทำให้คนในสังคมตระหนักรู้ความเป็นไปของเหตุการณ์วิกฤตตามเหตุปัจจัยที่แท้จริง ไม่ถูกปลุกเร้าด้วยข้อมูลเท็จและข่าวลือ หรือข้อคิดเห็นส่วนบุคคลที่เป็นเหตุให้ตื่นกลัว เช่นเดียวกับการมีภาวะผู้นำของผู้มีระดับชุมชนที่ช่วยขับเคลื่อนให้สังคมชุมชนกลับมามีสติรู้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ไม่ตื่นตระหนก แต่กลับมีความหวัง และยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การมีสติและการไม่ประมาทในท่ามกลางภาวะวิกฤต ย่อมทำให้เกิดปัญญาพิจารณาเหตุปัจจัยเกิดการรับรู้และความเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้นตามเหตุปัจจัยนั้น และรู้เท่าทันเหตุการณ์ความเป็นไปที่เกิดขึ้นรอบตัวมากขึ้น ซึ่งตรงกับประเด็นที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้ย้ำเสมอว่า “ในการเจริญสตินั้นจะต้องมีธรรมข้ออื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเสมอ ได้แก่ ความเพียร (คอยหนุนเร้าจิตไม่ให้ย่อท้อถอยหลัง) สติ (ตามกำหนดจิตอารมณ์ให้ทันทุกขณะ) สมฺปชฺญะ (ปัญญาพิจารณารู้เท่าทันอารมณ์ที่กำหนด) อันได้แก่ สัมมาวายามะ สัมมาทิฐิ และสัมมาสติ ซึ่งเป็นองค์มรรคที่ต้องใช้ควบไปด้วยกันเสมอในการเจริญองค์มรรคทั้งหลายทุกข้อ (พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย. พิมพ์ครั้งที่ 40, 2557, หน้า 759-764) และสอดคล้องกับปรัชญา พงศ์ นาศิริกุล ที่ได้นำเสนอแนวคิดวิถีการดำเนินชีวิตของคนในยุคใหม่ในสังคมไทยเชิงบูรณาการ โดยได้

เน้นความไม่ประมาทโดยฐานะ 4 ให้มีสติเครื่องรักษาจิตโดยสมควรแก่ตนเองเพื่อไม่ไปสู่ความ ไม่ประมาทมี สติรักษาคุ้มครองจิต กำกับจิต ความคิด คำพูด ต้องมีสติกำกับตักเตือนตัวอยู่เสมอ ไม่ว่าจะคิด จะพูด จะทำ สิ่งใดๆ ไม่ยอมถลำลงไปไปในทางที่เสื่อม และไม่ยอมพลาดโอกาสในการทำความดี ตระหนักดีถึงสิ่งที่ต้องทำถึง กรรมที่ต้องเว้น ใส่ใจสำนึกอยู่เสมอในหน้าที่ ไม่ปล่อยปละละเลย กระทำอย่างจริงจังและดำเนินรุดหน้า ตลอดเวลา การมีสติถือเป็นสิ่งสำคัญในการใช้ดำเนินชีวิต (นวัตกรรมการบริหารชีวิตของคนไทยยุคใหม่ใน สังคมไทยเชิงบูรณาการ, วารสารพุทธนวัตกรรมการบริหารศรัณ, 2566; 4 (2): 51-52)

และทำให้เกิดกำลังใจและพลังชีวิตที่จะสามารถจัดการกับการเปลี่ยนแปลงและต่อสู้กับปัญหา และอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นในบริบทสังคมแวดล้อมแบบใหม่ได้มากขึ้น ซึ่งมีผลการวิจัยในเรื่องนวัตกรรมการ สื่อสารพุทธธรรมที่ว่าด้วยเรื่องสติและความไม่ประมาท เป็นระบบและกลไกของการรู้เท่าทันภาวะวิกฤตชีวิต ที่ช่วยเสริมสร้างพลังชีวิตในยุคชีวิตวิถีใหม่สอดคล้องกับแนวคิดของทฤษฎีการสื่อสารเพื่อการพัฒนา (Communication for Development Theory) ของแดเนียล เลิร์นเนอร์ (Daniel Lerner) ที่กล่าวว่า สังคมที่กำลังพัฒนาจะต้องทำให้ประชาชนตระหนักถึงความจำเป็นของการพัฒนา โดยจะต้องทำให้ ประชาชนตัดสินใจที่จะเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของตนเองได้ง่ายขึ้นและสามารถที่จะนำเอากลวิธีใหม่ๆ มาใช้ให้ เกิดผลอย่างรวดเร็ว ซึ่งบทบาทดังกล่าวนี้ การสื่อสารนั้นว่ามีความสำคัญอย่างมากที่จะช่วย สำรองสถานะใหม่ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในสังคม ช่วยยกระดับความตื่นตัวของประชาชน ชี้นำและ ควบคุมกระบวนการเปลี่ยนแปลงในสังคม โน้มน้าวใจให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนในสังคมให้ เป็นไปตามกรอบการพัฒนาที่วางไว้ สอนทักษะใหม่ๆ แก่ประชาชน และสอนให้ประชาชนมีความคุ้นเคยกับ สภาพสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป อันจะนำไปสู่ความเชื่อมั่นและการยอมรับนวัตกรรมใหม่หรือสิ่งใหม่ และ นวัตกรรมใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคมได้ (Daniel Lerner (Communication for Development Administration in Southeast Asia, 1972, p. 15)

2. ผลการวิจัยเรื่องรูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารพุทธธรรมที่เสริมสร้างพลังบริหารและพลังชีวิต ในยุควิถีชีวิตใหม่ พบว่า รูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารพุทธธรรมที่เสริมสร้างพลังบริหารและพลังชีวิตในยุค วิถีชีวิตใหม่อ้างอิงจากหลักการของศีลและศรัทธา ศีลเป็นข้อกำหนดพื้นฐานในประเพณีปฏิบัติของคนใน สังคมให้อยู่ร่วมกันได้โดยปกติสุข เป็นระเบียบวินัยเพื่อสร้างสังคมที่เรียบร้อย สาระของศีลคือ การดำรงตน อยู่ด้วยดี มีชีวิตที่เกื้อกูล ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่ตนมีส่วนช่วยสร้างสรรค์รักษา ให้เอื้ออำนวยแก่การมี ชีวิตที่ดีงามร่วมกัน เป็นพื้นฐานที่ดีสำหรับการพัฒนาคุณภาพจิตและการเจริญปัญญา เป็นมิตของการ ยกระดับการพัฒนาจิตใจที่ละเอียดลึกซึ้งมากขึ้น เสริมสร้างพลังชีวิตให้กล้าแข็งขึ้นโดยลำดับ โดยเฉพาะใน ภาวะที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง ศีลช่วยจัดสรรสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ปิดกั้นโอกาสในการทำชั่ว และส่งเสริมโอกาสในการทำความดี โดยเฉพาะการจัดระเบียบชีวิต จัดระบบสังคม และจัดกิจการของ ส่วนรวม โดยจัดตั้งชุมชน องค์กร หรือสถาบัน ที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันด้วยดี มีความปกติสุข ในท่ามกลาง บริบทสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง อันจะเป็นพื้นฐานที่ดีที่จะพัฒนาจิตใจให้ประณีตสูงขึ้น โดยการเสียสละ ประโยชน์ตน เกื้อกูลประโยชน์ผู้อื่น ส่วนศรัทธาเป็นความมั่นใจในเหตุผลเท่าที่ตนเองมองเห็นว่า จุดหมายที่ อยู่เบื้องหน้านั้นเป็นไปได้จริงแท้ และมีค่าควรแก่การไปให้ถึง เป็นพื้นฐานของการปรับเปลี่ยนความคิดและ ความเชื่อในความหมายของวิถีชีวิตของตนเอง ศรัทธาที่ประสงค์ต้องเป็นความเชื่อที่เนื่องด้วยเหตุผล และมี

ปัญญารองรับ อันจะช่วยเพิ่มพลังชีวิตและพลังใจของคน ทำให้ชีวิตจิตใจเจริญงอกงาม เป็นพลังขับเคลื่อน การทำ พูด และคิด ไปสู่ความสำเร็จ ดังเช่นเมื่อบุคคลมีศรัทธาหรือมีความเชื่อมั่นในคนๆ หนึ่ง หรือใน แนวคิดหนึ่งๆ เขาก็จะยึดบุคคลนั้นหรือแนวคิดนั้นเป็นต้นแบบหรือเป็นแนวทางตั้งต้นในการประพฤติตนและ ปฏิบัติหน้าที่การทำงาน ซึ่งผลการวิจัยเรื่องรูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารพุทธธรรมที่เสริมสร้างพลังบริหารและ พลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่สอดคล้องกับแนวคิดของทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (Diffusion of Innovation Theory) ของ โรเจอร์ เอฟเวอร์เรตต์ (Rogers Everett) ที่ได้เสนอทฤษฎีทางพฤติกรรมศาสตร์ โดยใช้เป็นแนวทางทำกิจกรรมการขับเคลื่อนชุมชน ซึ่งจะให้รายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบของความคิด สร้างสรรค์สิ่งใหม่ การนำไปปฏิบัติ หรือเทคนิคในการทำให้นวัตกรรมนั้นมีการนำไปใช้จากคนหนึ่งสู่อีกคน หนึ่ง จนกระทั่งกลายเป็นเรื่องปกติหรือเป็นบรรทัดฐานของสังคมนั้นไป การแพร่กระจายนวัตกรรมจะ ประสบผลสำเร็จเมื่อสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ยอมรับ เห็นคุณค่าของนวัตกรรม และนำเอานวัตกรรมมาใช้ ในชีวิตประจำวัน จนสามารถส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในสังคม Rogers Everett (Diffusion of Innovations Third Edition, 1983, p. 15) A Division of Simon & Schuster, Inc.. ปัจจัยสำคัญที่จะ ทำให้การแพร่กระจายนวัตกรรมประสบผลสำเร็จคือ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงในชุมชนและสื่อที่ใช้ในการ เปลี่ยนแปลง ที่สามารถขับเคลื่อนการปฏิบัติในบริบทของการเปลี่ยนแปลงได้ การเลือกผู้นำการเปลี่ยนแปลง ควรเป็นคนในชุมชนที่ได้รับการยอมรับนับถืออย่างแท้จริง และมีลักษณะนิสัยคล้ายคลึงกันกับสมาชิกของ ชุมชน ผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ไม่มีผลประโยชน์ส่วนตัวใดๆ ในการส่งเสริมนวัตกรรมหรือการเปลี่ยนแปลงนั้น ย่อมมีความน่าเชื่อถือ ในขณะที่สื่อเพื่อการเปลี่ยนแปลงก็ต้องเป็นที่น่าเชื่อถือเช่นกัน

3. ผลการวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการพุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่เสริมสร้างพลังชีวิตในยุค วิถีชีวิตใหม่ พบว่า การอ้างอิงหลักคิดจากกฎของไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง (เข้าใจความเปลี่ยนแปลง) ทุกขัง (เข้าใจปัญหา) และอนัตตา (เข้าใจความต้องการของผู้อื่น) จะช่วยให้การพัฒนากระบวนการพุทธนวัตกรรม การสื่อสารเกิดผลในทางเสริมสร้างพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่ได้ จุดเริ่มต้นคือการทำความเข้าใจของ ตนเองให้เป็นอิสระจากอารมณ์และความคิดปรุงแต่ง และรับรู้และเข้าใจสิ่งที่เกิดตามเหตุปัจจัย แล้วจึงลงมือ ปฏิบัติด้วยความไม่ประมาทโดยการ 1) มองเห็นและเข้าใจความเปลี่ยนแปลงและความไม่ยั่งยืนของสิ่งต่างๆ และรู้เท่าทันความจริงนั้นตามหลักอนิจจัง 2) มองเห็นและเข้าใจปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามเหตุปัจจัยและ จัดการกับปัญหาเหล่านั้นด้วยสติปัญญาตามหลักทุกขัง และ 3) มองเห็นและเข้าใจโลกและสังคมตามความ เป็นจริง ไม่คำนึงถึงแต่ประโยชน์ตน มีใจเอื้อเฟื้อมุ่งทำประโยชน์ต่อผู้อื่นตามหลักอนัตตา ทั้งนี้ โดยมุ่งหวังจะ ได้ผลลัพธ์ของการพัฒนาเป็นกระบวนการพุทธนวัตกรรมการสื่อสารฯ ที่สอดคล้องกับหลักไตรลักษณ์ คือ 1) แสวงหาและนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เป็นความจริงและทันสมัย 2) จัดทำและสื่อสารข้อมูลข่าวสารที่ใช้ถ้อยคำ สุภาพ เข้าใจง่าย ชัดเจน เสนอหนทางแก้ไขปัญหา และสะท้อนความเกื้อกูลต่อสังคม และ 3) จัดทำและ สื่อสารข้อมูลข่าวสารที่มีถ้อยคำส่งเสริมความดีงามและพลังสามัคคี ยกระดับจิตใจของคนในสังคมในทาง จริยธรรมและคุณธรรม โดยผลการวิจัยในเรื่องการพัฒนากระบวนการพุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่เสริมสร้าง พลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่มีแนวคิดที่คล้ายคลึงหรืออาจเทียบเคียงได้กับแนวคิดของ ทฤษฎีเทคโนโลยีการ สื่อสารเป็นตัวกำหนด (Technological Determinism) ของมาร์แชล แม็คลูฮัน (Marshall McLuhan) ที่มอง ว่า เทคโนโลยีเป็นปัจจัยในการผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลงใดๆ ทางสังคม การปฏิวัติเปลี่ยนแปลง

เทคโนโลยีการสื่อสารในแต่ละครั้ง จะทำให้เกิดการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงทางสังคมตามมาเสมอ เทคโนโลยีเป็นตัวกำหนดกิจกรรมพื้นฐานของมนุษย์ เข้ามามีบทบาทเปลี่ยนแปลงระบบการดำรงชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่กระบวนการคิด ความรู้สึก และการกระทำต่างๆ รวมทั้งพฤติกรรมและระบบการใช้งานสื่อให้แตกต่างไปจากเดิม ไม่ว่าจะเป็นแง่ของปริมาณหรือรูปแบบการใช้งาน การรับเอาเทคโนโลยีการสื่อสารมาใช้ไม่ได้เป็นเพียงการนำเครื่องมือและเทคนิคทางอุตสาหกรรมเข้ามาใช้เท่านั้น หากแต่ความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคม ในด้านการทำงาน ในชุมชน และครอบครัวส่วนใหญ่แล้วจะถูกกำหนดโดยลักษณะของเทคโนโลยีด้วย แนวคิดพื้นฐานก็คือสื่อทุกชนิดคือการขยายประสบการณ์ด้านผัสสะของมนุษย์ (Extension of Experience) โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ได้ขยายประสบการณ์ของมนุษย์ให้กว้างออกไปอย่างมาก พัฒนาการทางเทคโนโลยีการสื่อสารในยุคนี้ ทำให้อุปสรรคด้านเวลา รวมทั้งระยะทาง และสถานที่หมดไป ทฤษฎีนี้มองว่า เพียงตัวสื่อก็ถือว่าเป็นสารแล้ว (Medium is the message) การเปลี่ยนแปลงเพียงตัวสื่อเท่านั้นก็จะสามารถสร้างผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อประสบการณ์ต่างๆ ของมนุษย์ได้ และเมื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเปลี่ยนแปลงไป รูปแบบและกระบวนการสื่อสารของสังคมก็จะเปลี่ยนตัวเองเข้าสู่โลกเทคโนโลยีสารสนเทศตามไปด้วย โดยที่ยังทำหน้าที่และบทบาทหลักในการเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารของตนเองอยู่ (Marshall McLuhan, Technological Determinism) ความคล้ายคลึงของแนวคิดดังกล่าวอยู่ที่ว่า ผลการพัฒนาระบบการพุทธนวัตกรรมสื่อสารที่เสริมสร้างพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่อาจเป็นตัวกำหนดให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางความคิดและทางการประพฤติปฏิบัติของคนในสังคมในยุควิถีชีวิตใหม่ได้ เนื่องจากพุทธนวัตกรรมสื่อสารในยุคสมัยใหม่จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีใหม่เป็นตัวนำหลักในการออกแบบและพัฒนากระบวนการสื่อสารที่มุ่งหวังให้เกิดผลกระทบเชิงบวกในวงกว้างต่อสังคม โดยเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงระบบและกระบวนการทางความคิด การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน การเปลี่ยนแปลงระบบการดำเนินชีวิต การเปลี่ยนแปลงระบบและพฤติกรรมสื่อสาร ที่จะช่วยเสริมสร้างพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่ได้

บทสรุป

การพัฒนาระบบการพุทธนวัตกรรมสื่อสารที่เสริมสร้างพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่สามารถเริ่มจากนวัตกรรมสื่อสารพุทธธรรมว่าด้วยเรื่องสติและความไม่ประมาทจัดเป็นระบบและกลไกหนึ่งที่สามารถช่วยให้คนในสังคมมีสติและใช้ปัญญาพิจารณารู้เท่าทันภาวะวิกฤตชีวิต พร้อมทั้งช่วยเสริมสร้างพลังใจให้สามารถดำรงอยู่ต่อไปได้อย่างมีคุณค่าและมีความสุขในยุควิถีชีวิตใหม่ ส่วนรูปแบบนวัตกรรมสื่อสารพุทธธรรมที่เสริมสร้างพลังบริหารและพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่อยู่บนแนวคิดพื้นฐานของศีลและศรัทธา โดยมีศีลเป็นข้อกำหนดและระเบียบวินัยทางความประพฤติของคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันได้โดยปกติสุขและสร้างสังคมให้เกิดความเรียบร้อย สำหรับการพัฒนาระบบการพุทธนวัตกรรมสื่อสารที่เสริมสร้างพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่สามารถใช้แนวคิดคุณค่าทางจริยธรรมของไตรลักษณ์ประกอบด้วย 1) การจัดทำและสื่อสารข้อมูลข่าวสารที่เป็นความจริง มีหลักฐานพิสูจน์ได้ ทันยุคสมัย ทันเหตุการณ์ที่ผันแปรไปอยู่เสมอ 2) การจัดทำและสื่อสารข้อมูลข่าวสารที่ประกอบด้วยถ้อยคำสุภาพ เข้าใจง่าย ชัดเจน สะท้อนความเข้าใจในสภาพการณ์ของสังคม และสะท้อนความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันของคนในสังคมทุกระดับ และ 3) การจัดทำและสื่อสารข้อมูลข่าวสารที่มีถ้อยคำสร้างเสริมสังคมสามัคคี ยกระดับจิตใจของคนในสังคมให้สูงขึ้น

ให้มีจิตสาธารณะมุ่งบำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่นมากขึ้น ตลอดจนการเอาใจใส่ดูแลสังคมในทางจริยธรรมและคุณธรรมอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการพุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่เสริมสร้างพลังชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่สามารถนำไปเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย คือ (1) ปัจจุบันยังมีนโยบายหรืองานวิจัยในเรื่องเกี่ยวกับนวัตกรรมการสื่อสารเพื่อการฟื้นฟูพลังใจภายหลังภาวะวิกฤตไม่มาก โดยเฉพาะแนวนโยบายในการเยียวยาเชิงสังคมและแนวทางการฟื้นฟูพลังใจของบุคคล ดังนั้น จึงควรมีการนำนวัตกรรมการสื่อสารในเรื่องที่เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนารูปแบบและขั้นตอนที่จะช่วยให้การปรับปรุงหรือการฟื้นฟูพลังใจภายหลังภาวะวิกฤตไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางโดยภาพรวมของสังคม เพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยดีมีเอกภาพของคนในสังคมภายหลังภาวะวิกฤต และ (2) ควรมีกององค์กรและกลไกการดำเนินงานในการบริหารจัดการการสื่อสารหรือนวัตกรรมการสื่อสารขององค์กร ที่สามารถช่วยฟื้นฟูพลังใจภายหลังภาวะวิกฤต หรือเพื่อสร้างบริบทแวดล้อมทางสังคมที่เกื้อกูลต่อการดำรงชีวิตในยุคชีวิตวิถีใหม่

ส่วนข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป คือ (1) ศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการนำพุทธนวัตกรรมการสื่อสารไปใช้เพื่อการฟื้นฟูพลังใจของคนในสังคมในบริบทสังคมภายหลังภาวะวิกฤต และ (2) ศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการนำพุทธนวัตกรรมการสื่อสารไปใช้เพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบางประการของคนในสังคมในบริบทสังคมภายหลังภาวะวิกฤต

Reference :

Book :

- Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto). (2004). *Buddhist Methods of Teaching*. 5th ed. Bangkok: Dhamma Sabha and Lue Dhamma Institute.
- Phra Brahmagunabhorn (P.O. Payutto). (2014). *Buddhadhamma: Revised and Expanded Edition*. 40th Edition. Bangkok: Phlitham Publishing House, a subsidiary of Pet & Home Publishing Company Limited.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka*, Mahachulalongkornrajavidyalaya Edition. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Printing House.
- Suwat Chantharachanong. (1997). *Human Beliefs Regarding Philosophy and Religion*. Bangkok: Sukhaphabjai.

Journal :

- Nattapong Namasirikul. (September-December 2023). Lifestyle innovations of modern single people in integrated Thai society. Research article. *Journal of Buddhist Innovation Review*. 4 (2): 51-52.

Electronic media

- Super Poll, published by Dharmniti. (2020). [Online]. How to adapt? To survive in life and business in the New Normal era. [Accessed May 27, 2022]. www.dharmniti.co.th.

กรมสุขภาพจิต. (2563). [ออนไลน์]. *New Normal ชีวิตวิถีใหม่*. [สืบค้น 13 ส.ค.2564].

www.dmh.go.th/news/view.

Thesis/Dissertation

Tasaneen Jenwithisuk. (2011). Communication that brings about social change as found in the Tripitaka. Doctoral dissertation in Buddhist Studies. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Foreign language books

Daniel Lerner. (1972). *Communication for Development Administration in Southeast Asia*. New York: Asia Society – SEADAG.

Everett M. Rogers. (1971). *Communication of Innovations: A Cross-Culture Approach*, New York: The Free Press. A Division of Simon & Schuster, Inc..

Everett M. Rogers. (1983). *Diffusion of Innovations. Third Edition*. New York: The Free Press. A Division of Simon & Schuster, Inc..

เอกสารอ้างอิง

หนังสือ

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2547). *พุทธวิธีในการสอน*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันสื่อธรรม.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2557). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. พิมพ์ครั้งที่ 40. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมมในเครือบริษัทสำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุวัฒน์ จันทระจันต์. (2540). *ความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวกับปรัชญาและศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.

วารสาร

ณัฐพงศ์ นาศิริกุล. (กันยายน - ธันวาคม 2564). นวัตกรรมวิถีการดำเนินชีวิตของคนในยุคใหม่ในสังคมไทยเชิงบูรณาการ. *บทความวิจัย. วารสารพุทธนวัตกรรมการบริหารศรัณ*. 4 (2): 51-52.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ซูเปอร์โพล เผยแพร่โดยธรรมนิติ. (2563). [ออนไลน์]. ปรับตัวอย่างไร? ให้ชีวิตและธุรกิจอยู่รอดในยุค *New Normal*. [สืบค้น 27 พ.ค.2565]. www.dharmniti.co.th.

กรมสุขภาพจิต. (2563). [ออนไลน์]. *New Normal ชีวิตวิถีใหม่*. [สืบค้น 13 ส.ค.2564]. www.dmh.go.th/news/view.

วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์

ทัศนีย์ เจนวิธิสุข. (2554). การสื่อสารที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมที่ปรากฏในพระไตรปิฎก.

สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.